

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

КОМІТЕТ НААУ З ПИТАНЬ ТРУДОВОГО ПРАВА

ДАЙДЖЕСТ

**практики ЄСПЛ щодо України
за 2025 – 2026 роки:**
процесуальні підстави визнання заяв неприйнятними

2026

ЗМІСТ

2

Дайджест практики ЄСПЛ щодо України за 2025 – 2026 роки: процесуальні підстави визнання заяв неприйнятними

1. Вичерпання національних засобів правового захисту (стаття 35 § 1 Конвенції)..... [3](#)
2. Дотримання чотиримісячного (шестимісячного) строку звернення до Суду (стаття 35 § 1 Конвенції)..... [8](#)
3. Заборона розгляду тотожних справ (res judicata) (стаття 35 § 2 (b) Конвенції)..... [10](#)
4. Заборона зловживання правом на індивідуальну заяву (стаття 35 § 3 (a) Конвенції)..... [11](#)

Матеріал підготувала:

Наталія Черевко

адвокат, медіатор, член ради Комітету НААУ з питань трудового права,
член Центру трудового права та соціального забезпечення ВША НААУ.

1. ВИЧЕРПАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ (СТАТТЯ 35 § 1 КОНВЕНЦІЇ)

IOPPA AND OTHERS v. UKRAINE

Заява №73776/14

<https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-248782>

Дата рішення – 20 січня 2026 року.

Факти

Справа пов'язана зі збиттям рейсу МН17 авіакомпанії «Малайзійські авіалінії» 17 липня 2014 року. Усі 298 пасажирів та членів екіпажу на борту загинули в цьому інциденті, за який Російську Федерацію було визнано відповідальною.

Посилаючись на статтю 2 Конвенції, заявники стверджували, що українська влада не змогла захистити життя їхніх родичів, не повністю заклавши повітряний простір над зоною конфлікту. Заявники стверджували, що нездатність України закрити повітряний простір була або недбалою, або навмисною, і що українська влада знала або повинна була знати про тип озброєння, доступного Росії, яке було здатне вражати цивільні літаки. Це знання, на думку заявників, мало впливати з самого факту триваючого збройного конфлікту на сході країни та з історичного минулого України як члена Радянського Союзу, військовий арсенал якого згодом успадкувала Росія.

Оцінка Суду

Суд встановив, що заявники звернулися безпосередньо до нього зі скаргами щодо нібито нездатності України захистити життя їхніх родичів, не заклавши повітряний простір для цивільної авіації, не використавши перед цим національні засоби правового захисту. У зв'язку із цим Суд проаналізував їхні аргументи про недоступність та неефективність української правової системи.

Передусім Суд відхилив твердження про недоступність національних засобів правового захисту для іноземців, зазначивши, що законодавство України передбачає такі можливості, а сам факт проживання за кордоном не звільняє заявників від обов'язку їх вичерпання. Заявники не довели, що вони стикалися з реальними перешкодами у доступі до цих засобів.

Також Суд не погодився з доводом про загальну неефективність української правової системи. Він підкреслив, що попередні його рішення виявляли окремі недоліки, але ніколи не констатували повної неспроможності системи забезпечити захист прав. Навпаки, існує практика, яка підтверджує ефективність розслідувань, зокрема у справах про авіаційні катастрофи.

Щодо розслідування подій, пов'язаних зі збиттям рейсу МН17, Суд зазначив, що Україна розпочала кримінальне провадження в день трагедії та ініціювала міжнародне розслідування. Отже, органи влади діяли за власною ініціативою, як того вимагає стаття 2 Конвенції.

Суд наголосив, що заявники мали можливість звернутися до національних правоохоронних органів, зокрема подати заяву про злочин або оскаржити бездіяльність слідчих. Вони також могли впливати на обсяг розслідування, якщо вважали його недостатнім. Проте заявники цього не зробили.

Крім того, Суд підкреслив, що оцінювання таких складних питань, як безпека повітряного простору, наявність озброєння та рівень загроз, повинно насамперед здійснюватися національними органами, які мають кращі можливості для встановлення фактів. Без проведення такого розслідування Суд не може підмінити їхню роль і робити припущення щодо обставин справи.

У підсумку Суд дійшов висновку, що в Україні існував ефективний кримінально-правовий механізм для розгляду скарг заявників і можливості вимагати відшкодування шкоди. Оскільки заявники не скористалися цими засобами, вони не виконали вимогу щодо їх вичерпання.

Позиція Суду

Суд визнав заяви неприйнятними відповідно до пунктів 1 та 4 статті 35 Конвенції через невичерпання національних засобів правового захисту.

SAN11, TOV v. UKRAINE

Заява №42402/17

<https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-247391>

Дата рішення – 23 жовтня 2025 року.

Факти

Ця справа стосується втручання у право власності компанії-заявника на нежитлове приміщення, яке вона спочатку орендувала, а згодом приватизувала шляхом викупу у держави. У 2011 році компанія уклала договір оренди з регіональним відділенням Фонду державного майна України щодо приміщення, яке перебувало на балансі державної наукової установи. Перед укладенням договору було отримано підтвердження Міністерства освіти і науки про можливі обмеження щодо приватизації майна таких установ.

У травні 2013 року компанія розпочала процедуру приватизації цього приміщення, а в грудні 2013 року після отримання всіх погоджень уклала договір купівлі-продажу та сплатила повну вартість майна.

У 2015 році заступник Генерального прокурора звернувся до суду з позовом про визнання недійсними договорів оренди та купівлі-продажу, стверджуючи, що приміщення не могло бути об'єктом оренди та приватизації, оскільки належало державній науковій установі, майно якої не підлягає відчуженню. Після початкових відмов у задоволенні позову суди касаційної інстанції у 2016 році задовольнили вимоги прокурора та визнали правочини недійсними, зобов'язавши повернути майно державі.

Під час розгляду справи виникло питання щодо наслідків недійсності правочину та компенсації компанії, однак ці питання фактично не були розглянуті судами нижчих інстанцій. Суд касаційної інстанції зазначив, що порядок повернення майна та можливість компенсації регулюється підзаконними актами, які передбачали виплату відшкодування лише після повторної приватизації майна державою.

У листопаді 2017 року компанія передала приміщення державі.

У 2019 році компанія звернулася до господарського суду з позовом про відшкодування сплаченої суми за майно та витрат на ремонт, посилаючись на положення Цивільного кодексу щодо наслідків недійсності правочинів. Вона також зазначала, що нормативний акт, на який посилався суд у попередньому рішенні, був скасований, а чинне законодавство не забезпечувало реального механізму компенсації в її ситуації. Розгляд справи триває, зокрема через призначення судової експертизи.

Компанія також вказувала на подібну справу з іншим суб'єктом господарювання, у якій суди відмовили у задоволенні позову прокурора та визнали приватизацію законною, що, на думку заявника, свідчить про неоднакову судову практику.

Оцінка Суду

У цій справі компанія-заявник скаржилася за статтею 6 Конвенції та статтею 1 Протоколу №1 на позбавлення її права власності на нежитлове приміщення, яке вона раніше придбала у держави в межах процедури приватизації. Пізніше за позовом заступника Генерального прокурора національні суди визнали оренду та договір купівлі-продажу недійсними та постановили повернути майно державі з огляду на те, що воно не підлягало приватизації.

Ключовим питанням для ЄСПЛ стало те, чи є скарга передчасною у зв'язку з тим, що на національному рівні ще триває окреме провадження щодо компенсації, ініційоване заявником на підставі статті 216 Цивільного кодексу.

Уряд заперечував прийнятність заяви, стверджуючи, що заявник не вичерпав національні засоби правового захисту, оскільки саме компенсаційне провадження могло забезпечити відшкодування вартості майна та витрат. Також посилалися на приклад національної справи, де подібний позов було задоволено.

Компанія-заявник, своєю чергою, вказувала, що цей засіб правового захисту не є ефективним у розумінні статті 35 Конвенції, оскільки не гарантує повного відшкодування та залежить від додаткових процедурних умов, зокрема реприватизації майна, яка у її випадку фактично неможлива. Вона також наголошувала, що національна практика є непослідовною і обмежується поодиноким прикладом.

ЄСПЛ нагадав, що за оцінювання скарг за статтею 1 Протоколу №1 він повинен враховувати всю систему захисту майнових прав у державі, включно з компенсаційними механізмами, а також реальні обставини справи. Суд підкреслив, що не можна штучно відокремлювати питання законності позбавлення майна від питання компенсації, оскільки вони є взаємопов'язаними.

Суд встановив, що хоча майно заявника було остаточно вилучене на підставі рішення національного суду, питання компенсації не було належним чином вирішене в цьому рішенні. Водночас у національному праві існує окремий механізм компенсації за статтею 216 ЦК України, який потенційно може забезпечити відшкодування.

ЄСПЛ зазначив, що наявність лише одного прикладу позитивної судової практики сама собою не доводить неефективність засобу правового захисту. Водночас заявник не довів існування усталеної практики відмов у таких позовах або повної неможливості отримати компенсацію. Тому Суд дійшов висновку, що цей засіб правового захисту не був явно неефективним.

Враховуючи також принцип субсидіарності, Суд наголосив, що саме національні суди мають першочергово оцінити розмір і характер компенсації, включно з можливими вимогами щодо інфляції чи відсотків.

Крім того, Суд звернув увагу, що компенсаційне провадження триває вже кілька років у національному суді, але заявник не оскаржував затримки окремо.

За таких обставин ЄСПЛ дійшов висновку, що скарга є передчасною, оскільки національний засіб правового захисту ще не вичерпаний. Відповідно, заява була відхилена на підставі статті 35 §§ 1 та 4 Конвенції як така, що стосується незавершеного внутрішнього провадження, без шкоди для можливого повторного звернення після завершення національного процесу.

Позиція Сугу

Скарги компанії-заявника є передчасними та мають бути відхилені відповідно до статті 35 §§ 1 та 4 Конвенції через невичерпання національних засобів правового захисту.

ROZENBLAT v. UKRAINE

Заява №77559/17

<https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-243012>

Дата рішення – 20 березня 2025 року.

Факти

Справа стосується скарги заявника за статтями 8 та 13 Конвенції на нібито незаконне приховане спостереження з боку НАБУ під час його перебування народним депутатом України, а також на відсутність ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку із цим. Окремо він скаржився, що запобіжні заходи, які обмежували його пересування (заборона залишати Київ і Житомир без дозволу), негативно вплинули на його приватне життя, і що він також не мав ефективного засобу захисту щодо цього.

Заявник був народним депутатом з 2014 року та користувався депутатською недоторканністю. У 2016 році НАБУ розпочало операцію щодо розслідування незаконного видобутку бурштину та створило легендовану агентку під прикриттям. У межах цієї операції заявник встановив контакт із нею та, за версією слідства, обговорював отримання коштів. У листопаді 2016 року відбулася контрольована зустріч, під час якої було здійснено приховану відео- та аудіофіксацію розмови.

Згодом, до середини 2017 року, правоохоронці проводили численні негласні заходи спостереження, які включали запис зустрічей, аудіо- та відеоконтроль, а також прослуховування телефонів третіх осіб. У червні 2017 року Генеральна прокуратура звернулася до Верховної Ради з поданням про зняття депутатської недоторканності із заявника, а 11 липня 2017 року парламент це рішення підтримав. Після цього заявнику було офіційно повідомлено про підозру.

У липні 2017 року суд застосував до заявника запобіжні заходи, зокрема заставу, електронний контроль і обмеження пересування в межах Києва та Житомира. Згодом ці обмеження були частково скасовані через кілька місяців. Заявник безуспішно оскаржував їх в апеляційному порядку.

Паралельно він намагався оскаржити законність негласного спостереження в адміністративних судах. Хоча суд першої інстанції визнав дії НАБУ незаконними через порушення депутатської недоторканності, Верховний Суд скасував це рішення, зазначивши, що такі питання мають розглядатися лише в межах кримінального провадження.

Станом на 2019 рік кримінальне провадження перебувало на стадії підготовчого судового розгляду і тривало надалі.

Оцінка Суду

Суд розглянув скаргу заявника за статтю 8 Конвенції щодо нібито незаконного прихованого спостереження та скаргу за статтю 13 щодо відсутності ефективного засобу захисту.

Уряд заперечив прийнятність скарги, вказавши, що заявник не вичерпав національні засоби захисту, оскільки не оскаржив дії слідства в межах кримінального провадження, а звернувся лише до адміністративних судів.

Заявник стверджував, що кримінальний шлях був неефективним, оскільки не давав можливості ні належного перегляду законності негласних заходів, ні компенсації шкоди.

Суд нагадав, що у справах щодо прихованого спостереження ефективний засіб захисту має дозволяти перевірити як законність втручання, так і його необхідність і пропорційність, а також забезпечувати належне відшкодування.

Суд зазначив, що в українській практиці можливий багаторівневий механізм захисту: спочатку встановлення незаконності в межах кримінального провадження, а потім – вимога компенсації в окремому провадженні. Також скарги про допустимість доказів можуть розглядатися у кримінальному процесі.

У цій справі Верховний Суд прямо вказав заявнику, що питання слід порушувати в кримінальному провадженні, а не в адміністративному.

Однак заявник цього не зробив, хоча мав доступ до матеріалів справи. Він також не довів, що кримінальний шлях був неефективним у його конкретній ситуації.

Позиція Суду

Скаргу заявника за статтю 8 Конвенції слід відхилити відповідно до пунктів 1 та 4 статті 35 Конвенції через невичерпання відповідних національних засобів правового захисту. Із цього також випливає, що скарга заявника за статтю 13 Конвенції є явно необґрунтованою та має бути відхилена відповідно до пунктів 3 (а) та 4 статті 35 Конвенції.

CASE OF VYACHESLAVOVA AND OTHERS v. UKRAINE

Заяви №39553/16 та 6 інших

<https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-242505>

Дата рішення – 13 червня 2025 року.

Факти

Після подій Євромайдану в Одесі зросла напруга між проукраїнськими та проросійськими активістами, що призвело до насильницьких зіткнень 2 травня 2014 року під час маршу за єдність України. У процесі цих подій загинули та були поранені люди.

Після сутичок частина осіб відступила до Будинку профспілок, де виникла пожежа, яка спричинила численні жертви.

Заявники у справі є родичами осіб, які загинули під час цих подій, або особами, що вижили та зазнали шкоди. Вони стверджують, що держава не забезпечила належного захисту життя та безпеки, а також не провела ефективного розслідування обставин трагедії.

Реакція правоохоронних органів і рятувальних служб була несвоєчасною та неефективною, що, на думку заявників, сприяло збільшенню кількості жертв.

У справі об'єднано 25 заявників, чії близькі родичі загинули під час подій 2 травня 2014 року в Одесі, а також 3 заявники, які отримали тілесні ушкодження під час пожежі в Будинку профспілок. Вони скаржилися на порушення статті 2 Конвенції (право на життя), статті 3 (заборона нелюдського поводження) та статті 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту), стверджуючи, що держава не забезпечила захист життя, не запобігла насильству та не провела ефективного розслідування.

Оцінка Суду

Уряд заперечував прийнятність заяв, посилаючись на те, що розслідування ще тривають, а також що частина заявників не використала всі національні засоби захисту (зокрема не отримала статус потерпілих у всіх провадженнях і не подала цивільних позовів у межах кримінального процесу).

Суд відхилив ці заперечення.

Він зазначив, що всі заявники були залучені до принаймні одного пов'язаного кримінального провадження як потерпілі, а вимога отримувати такий статус у кожному окремому провадженні була б надмірно формальною, враховуючи множинність і складність паралельних розслідувань.

Щодо цивільних позовів Суд визнав, що такі засоби не є ефективними для цілей статті 2, оскільки не спрямовані на встановлення винних і не можуть замінити обов'язок держави щодо ефективного розслідування.

Аргумент про «поточність розслідувань» Суд також відхилив, зазначивши, що він тісно пов'язаний із суттю скарг щодо їх неефективності, а не з питанням прийнятності.

Суд нагадав загальні принципи щодо вичерпання національних засобів захисту: правило має застосовуватися гнучко, без надмірного формалізму, а тягар доведення ефективності засобів покладається на Уряд.

У підсумку Суд визнав, що заперечення Уряду не доведені та не є підставою для неприйнятності, а скарги заявників щодо порушення статті 2 (та пов'язаних статей) є прийнятними для розгляду по суті.

Позиція Суду

Мало місце порушення матеріального аспекту статті 2 Конвенції у зв'язку з нездатністю держави-відповідача зробити все, що можна було б розумно від неї очікувати, щоб запобігти насильству в Одесі 2 травня 2014 року та припинити це насильство після його спалаху, а також нездатністю забезпечити своєчасне вжиття рятувальних заходів для тих, хто опинився в пастці пожежі в Будинку профспілок.

Суд постановив, що мало місце порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції та порушення статті 8 Конвенції стосовно пані В'ячеславової (заява №39553/16).

2. ДОТРИМАННЯ ЧОТИРИМІСЯЧНОГО СТРОКУ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ (СТАТТЯ 35 § 1 КОНВЕНЦІЇ)

8

YERMOLENKO v. UKRAINE

Заява №26256/21

<https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-245792>

Дата рішення – 2 жовтня 2025 року.

Факти

Заявниця скаржилася за статтею 2 Конвенції, що держава несе відповідальність за смерть її сина, а також, що розслідування обставин його загибелі не відповідало вимогам ефективності, встановленим у Конвенції.

Її син, М. Й., який працював поліцейським у Маріуполі, 9 травня 2014 року був смертельно поранений під час нападу озброєної групи сепаратистів на міське управління міліції. Під час інциденту група озброєних осіб увійшла до будівлі, захопила заручників, зокрема М. Й., та отримала доступ до зброї. Після цього до будівлі увійшли українські правоохоронці, і під час подій син заявниці отримав вогнепальне поранення в живіт. Обставини поранення залишилися невстановленими. Згодом його винесли з будівлі та доставили до лікарні, де він помер під час операції.

Після події було розпочато кілька кримінальних проваджень, об'єднаних у справу щодо терористичного акту. У межах цього провадження кількох осіб було затримано, а заявницю визнано потерпілою. Згодом справу передано до суду, однак подальший розгляд був ускладнений, зокрема у зв'язку з політичними домовленостями про обмін утримуваними особами. У грудні 2019 року суд змінив запобіжний захід обвинуваченим з метою їх включення до обміну, після чого обмін було здійснено. Згодом провадження було зупинено у зв'язку з неявкою обвинувачених та їх оголошенням у розшук.

Окремо у 2016 році було розпочато ще одне розслідування за скаргою заявниці щодо можливого ненадання допомоги особі в небезпечному для життя стані. У межах цього провадження було проведено судово-медичну експертизу, яка встановила, що смерть настала внаслідок вогнепального поранення та крововтрати, а також що своєчасне надання кваліфікованої медичної допомоги могло б підвищити шанси на виживання потерпілого. Наступні слідчі дії були обмеженими, а заявниця стверджувала, що фактично розслідування було неефективним і затягнутим.

За твердженням уряду, у 2021 році це провадження було закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення, однак заявницю про це не повідомляли, а копію відповідного рішення сторонам не було надано.

Таким чином, заявниця стверджувала, що держава не лише несе відповідальність за загибель її сина, але й не забезпечила належного, своєчасного та ефективного розслідування обставин його смерті, що становить порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції.

Оцінка Суду

Суд нагадав загальні принципи застосування шестимісячного строку, зокрема у справах щодо розслідування смертей, відповідно до яких заявники повинні проявляти належну активність і стежити за перебігом розслідування, подаючи скаргу без зволікання після того, як стає очевидною відсутність ефективного розслідування. Водночас, якщо між заявником і органами влади триває змістовна комунікація або існує реальна перспектива розвитку розслідування, суворе застосування цього строку може бути пом'якшене.

У цій справі Суд встановив, що смерть сина заявниці сталася 9 травня 2014 року. Хоча заявниця висувала твердження щодо можливої відповідальності держави, ці питання ніколи не були предметом окремого національного розслідування, і вона не ініціювала відповідних дій чи запитів щодо його відкриття. З огляду на масштаб подій вона могла спочатку очікувати проведення розслідування, однак із часом їй мало стати зрозуміло, що цього не відбувається. Незважаючи на це, вона звернулася до Суду лише через майже сім років. Тому її скарги щодо матеріального та процесуального аспектів статті 2 Конвенції були подані із пропуском строку.

Щодо скарги на ефективність розслідування терористичного нападу Суд зазначив, що ключовий момент, на який посилалася заявниця, – звільнення обвинувачених у грудні 2019 року – був їй відомий у момент ухвалення відповідного судового рішення. Однак звернення до Суду відбулося більш ніж через рік і чотири місяці після цього, що також виходить за межі шестимісячного строку.

Щодо скарги на ненадання своєчасної медичної допомоги Суд відзначив її недостатню конкретизацію, зокрема відсутність чіткого визначення осіб, відповідальних за можливе порушення. Крім того, останні слідчі дії у цій частині мали місце у березні 2018 року, після чого заявниця не підтримувала контактів з органами влади. Вона звернулася до Суду лише через понад три роки після цього.

За таких обставин ЄСПЛ дійшов висновку, що вся заява була подана із пропуском шестимісячного строку, встановленого у статті 35 Конвенції, і тому підлягає відхиленню як неприйнятна.

Позиція Суду

Заява було подана із запізненням і має бути відхилена відповідно до пунктів 1 та 4 статті 35 Конвенції.

3. ЗАБОРОНА РОЗГЛЯДУ ТОТОЖНИХ СПРАВ (RES JUDICATA) (СТАТТЯ 35 § 2 (В) КОНВЕНЦІЇ)

DEGTYAR v. UKRAINE

Заява №12486/12

<https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-226589>

Дата рішення – 13 липня 2023 року.

Факти

Після засудження заявника за шахрайство Ялтинським міським судом 13 травня 2008 року, яке зрештою було підтримано Верховним Судом 30 липня 2009 року, заявника було зобов'язано виплатити компенсацію за моральну шкоду потерпілому від цього злочину в окремому цивільному провадженні. Посилаючись на статтю 6 § 1 Конвенції та на статтю 1 Протоколу №1, заявник скаржився, що суди, які розглядали цивільний позов, не врахували той факт, що аналогічний позов потерпілого вже був відхилений як необґрунтований у кримінальному провадженні проти нього.

Зокрема, у своєму рішенні від 13 травня 2008 року Ялтинський міський суд постановив, що потерпіла не вказала суму, яку вона вимагає як компенсацію моральної шкоди. 13 липня 2010 року, у процесі цивільного провадження проти заявниці надалі, той самий суд присудив потерпілій 100 000 українських гривень ((UAH), що еквівалентно приблизно 9 000 євро (EUR) на той час, як компенсацію за моральну шкоду, якої вона зазнала та продовжує зазнавати через численні судові позови, які їй довелося подати, деякі з яких тривали на момент винесення цього рішення, щоб забезпечити повернення її майна, яке постраждало від шахрайських дій заявниці. Рішення від 13 липня 2010 року було частково змінено Апеляційним судом Криму 19 січня 2011 року, зокрема зменшено присуджену суму до 50 000 гривень (еквівалент приблизно 4 500 євро на той час), і це рішення було остаточно підтримано Вищим спеціалізованим судом з цивільних і кримінальних справ в остаточному рішенні від 25 липня 2011 року.

Оцінка Суду

Заявник скаржився до ЄСПЛ за статтею 6 § 1 Конвенції та статтею 1 Протоколу №1, стверджуючи, що національні суди порушили принципи правової визначеності та res judicata, оскільки в цивільному провадженні з нього було стягнуто відшкодування моральної шкоди, хоча раніше аналогічні вимоги потерпілого вже розглядалися в кримінальному провадженні.

Уряд заперечував, зазначаючи, що йдеться про різні вимоги: у цивільній справі розглядалися інші обставини та інший предмет спору, ніж у кримінальному провадженні, де попередньо було ухвалене рішення.

ЄСПЛ нагадав, що принцип правової визначеності, який впливає зі статті 6 § 1, вимагає поваги до остаточних судових рішень і забороняє їх перегляд без істотних і переконливих підстав. Водночас принцип res judicata має межі, зокрема щодо сторін і предмета спору.

Суд встановив, що цивільне провадження стосувалося ширшого кола обставин і подій, які не були предметом кримінального провадження. Отже, це не було повторним вирішенням того самого спору, і принцип res judicata порушено не було.

Позиція суду

Скарга заявника за статтею 6 § 1 є необґрунтованою.

Його аналогічна скарга за статтею 1 Протоколу №1 не виявляє жодних ознак порушення прав і свобод, закріплених у цьому положенні.

Таким чином, Суд відхиляє заяву як явно необґрунтовану відповідно до статті 35 §§ 3 (а) та 4 Конвенції.

4. ЗАБОРОНА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА ІНДИВІДУАЛЬНУ ЗАЯВУ (СТАТТЯ 35 § 3 (А) КОНВЕНЦІЇ)

VOLOZHANIN AND ZNAKOVAN v. UKRAINE

Заяви №19951/21 та №31160/21

<https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-249626>

Дата рішення – 3 березня 2026 року.

Факти

Справа об'єднує дві заяви громадян України – пана Дмитра Миколайовича Воложаніна (перший заявник) та пана Руслана Михайловича Знакована (другий заявник). Перший заявник, 1983 року народження, 23 березня 2021 року уповноважив представляти свої інтереси в Суді адвоката С. Кульбаха (Франція), який того ж дня підписав заяву та надіслав її до Суду 8 квітня 2021 року. Другий заявник, 1986 року народження, 7 червня 2021 року уповноважив адвоката О. Вавренюка (Україна), який підписав і направив заяву того ж дня. Уряд України представляла уповноважена Міністерства юстиції пані М. Сокоренко.

Перший заявник скаржився, що з 11 лютого 2020 року до 6 січня 2021 року утримувався в Київському слідчому ізоляторі в умовах, що принижують людську гідність. Він зазначав, що перебував у різних камерах: №330 – 34 дні, №131 – три місяці, №10 – решту часу. На підтвердження було подано довідку з Київського СІЗО, де зазначалося, що його помістили туди на підставі рішення Шевченківського районного суду Києва від 11 лютого 2020 року.

Другий заявник стверджував, що з 9 серпня 2018 року до 7 червня 2021 року утримувався у Вінницькій установі виконання покарань №1 у неналежних умовах. Він зазначав, що перебував у камерах одного типу, а на момент подання заяви – у камері №65. До заяви було додано довідку від 29 квітня 2021 року, яка підтверджувала його перебування у цій установі з 9 серпня 2018 року.

Після повідомлення про заяви Уряд надав офіційні записи місць тримання під вартою, які свідчили про інші строки перебування заявників у відповідних установах. Згідно із цими даними, перший заявник фактично перебував у Київському СІЗО з 4 жовтня 2020 року до 6 січня 2021 року, а другий заявник – у Вінницькій установі з 17 серпня 2018 року до 11 травня 2021 року. Таким чином, періоди, зазначені заявниками, не відповідали офіційним даним.

Заявники скаржилися на неналежні умови тримання під вартою та відсутність ефективних засобів правового захисту, посилаючись на статті 3 та 13 Конвенції. Суд, враховуючи схожість предмета заяв, вирішив розглянути їх разом.

Уряд заперечував проти прийнятності заяв, стверджуючи, що заявники навмисно ввели Суд в оману, викрививши суттєві факти. Зокрема, перший заявник значно перебільшив тривалість перебування в СІЗО, а другий подав заяву, стверджуючи, що його утримання триває, хоча на той момент він уже був звільнений. Уряд підкреслював, що заявники не могли не знати фактичних обставин свого перебування під вартою, і просив відхилити заяви як зловживання правом на індивідуальне звернення.

Заявники по суті не відповіли на ці заперечення. Представник першого заявника лише коротко підтримав скаргу щодо умов тримання під вартою. Представник другого заявника подав загальні зауваження, значною мірою повторюючи аргументи з інших справ, і водночас скоригував виклад фактів відповідно до даних, наданих Урядом.

Оцінка Суду

Суд нагадав, що відповідно до статті 35 § 3 (а) Конвенції індивідуальна заява визнається непринятною, якщо вона є, зокрема, явно необґрунтованою або становить зловживання правом на звернення до Суду. Зокрема, зловживання може мати місце тоді, коли заява свідомо ґрунтується на неправдивих фактах або коли заявник навмисно приховав важливу інформацію, яка має значення для розгляду справи. При цьому Суд повинен переконатися у наявності наміру ввести його в оману.

У цій справі Суд застосував підхід, відповідно до якого необхідно з'ясувати: чи були спірні факти неправдивими та чи стосувалися вони суті справи, чи було надано достатнє пояснення неточностей, а також чи можна вважати поведінку заявників навмисною.

Насамперед Суд встановив, що твердження заявників щодо тривалості їхнього тримання під вартою не підтверджувалися жодними доказами, окрім їхніх власних заяв. Водночас офіційні тюремні записи, надані Урядом, переконливо свідчили про інші строки. Зокрема, перший заявник фактично перебував у Київському СІЗО приблизно на вісім місяців менше, ніж він стверджував, а другий заявник залишив установу ще до подання заяви, хоча у своїй заяві скаржився на нібито тримання під вартою надалі. Суд визнав ці твердження неправдивими.

Далі Суд оцінив, чи мали ці неточності суттєве значення. Він зазначив, що тривалість тримання під вартою є ключовим фактором для визначення того, чи були умови утримання такими, що порушують статтю 3 Конвенції, а також має безпосередній вплив на можливий розмір компенсації. Отже, неправильне зазначення строків безпосередньо впливало на саму суть справи.

Суд також підкреслив, що ці обставини не були предметом спору між сторонами і не могли виправдати неточності. Ішлося не про оцінювальні судження чи юридичні аргументи, а про прості факти, які заявники не могли не знати.

Щодо пояснень заявників Суд зазначив, що вони взагалі не надали жодного обґрунтування розбіжностей у своїх твердженнях, що позбавило Суд можливості врахувати їхню позицію. Відсутність пояснень була оцінена негативно.

Оцінюючи наявність умислу, Суд врахував кілька факторів. По-перше, заявників від самого початку представляли професійні адвокати, що передбачає підвищені вимоги до точності поданих даних. По-друге, неправдиві твердження стосувалися простих і очевидних фактів. По-третє, заявники могли отримати вигоду від таких тверджень, оскільки завищення тривалості тримання під вартою могло призвести до значно більшої суми справедливої сатисфакції.

Суд також звернув увагу на загальний контекст – значну кількість подібних справ щодо неналежних умов тримання під вартою в Україні, які створюють суттєве навантаження на Суд. У таких умовах він особливо покладається на добросовісність заявників та їхніх представників. Подання недостовірної інформації підриває ефективність системи Конвенції.

Окремо Суд наголосив, що заявник несе відповідальність за дії свого представника, оскільки той діє від його імені. Неправомірною поведінкою представника може призвести до відхилення заяви як зловживання правом.

З огляду на сукупність цих обставин Суд дійшов висновку, що подання заявниками неправдивих фактів, які мали істотне значення для справи, за відсутності будь-яких пояснень становить зловживання правом на індивідуальне звернення. Відтак він підтримав заперечення Уряду та визнав заяви неприйнятними.

Позиція Суду

Суд доходить висновку, що подання у заявах неправдивих фактів, що мають суттєве значення, за відсутності будь-яких наступних пояснень та в конкретному контексті цієї справи становило зловживання правом на індивідуальну заяву у значенні статті 35 § 3 (а) Конвенції.

Ми дуже цінуємо ваш час, тому хочемо поінформувати про телеграм канал НААУ, на якому лише актуальні новини та заплановані заходи –

<https://t.me/InfoUNBA>

Також у вас є можливість першими дізнаватися про всі акредитовані навчальні заходи, цікаві статті колег та огляд правових позицій ВС за допомогою телеграм каналу Вищої школи адвокатури НААУ – <https://t.me/hsaorgua>

